

Smederijen in Eemnes

DE SITUATIE VÓÓR ± 1775

Het beroep van smid is een bijzonder oud ambacht. Ook in Eemnes waren van oudsher altijd al smeden te vinden. We beschikken tot nu toe over enkele gegevens uit de 17^e eeuw. Dit zijn echter wel de oudste gegevens die we gevonden hebben.

Er heeft in de 17^e eeuw en later een smederij gestaan op het adres Wakkerendijk 14. Nu staat daar gebouw De Hooiberg op de hoek van De Waag en de Wakkerendijk. Voorheen stond daar het huis van de familie Koelewijn, gesloopt in 1966. Gerrit Samuels, een vermogend heer uit Naarden was in 1696 eigenaar van de smederij die toen op deze plaats te vinden was. Op 10 maart 1696 verkoopt hij de hofstede met winkel en smidsgereedschap aan **Adriaen Claesen Burger**. Deze Adriaen is smid van beroep. Hij en zijn erfgenamen moeten op deze plaats vele jaren het smederijbedrijf draaiende hebben gehouden. Op 7 februari 1770 verkopen de erfgenamen van **Hendrik Burger** het

Henk Wiggerts in actie als hobbysmid. In zijn jeugd behaalde hij alle vakdiploma's voor smid waarna hij zo'n 12 jaar als smidsknecht werkte bij Koopmanschap in Naarden, Hendrik van Hamersveld in Eemnes en Van den Bergh in Blaricum. Foto ca. 1997

HKE-28

Hobbysmid Henk Wiggerts is samen met zijn broer Tijmen bezig om een hoepel te bevestigen rond een karrenwiel. Foto ca. 1997

huis met de smidswinkel aan Reijnier Janse, een metselaar, die daar een metse-
laars-en aannemersbedrijf ging beginnen. In de koopacte staat dat de smederij
nog tot 1 mei 1770 gerund zal worden door **Anthony Hille**, meester smid.

Interessant is het volgende: de panden Wakkerendijk 174 en 176 liggen in het
Burger of Smitserf. De erven (stukken grond in Eemnes) droegen namen die
vaak teruggingen tot de 16^e eeuw. Hier wordt het beroep van smid (smit) in
verband gebracht met de persoons-of familienaam **Burger**. Deze combinatie
zagen we zo net al bij de smederij op Wakkerendijk 14.

In verkoopakten vinden we inderdaad verwijzingen naar een smederij op de-
ze plaats. Je moet de huidige panden Wakkerendijk 174 en 176 bij elkaar ne-
men. Wel is het mogelijk dat er in de 18^e eeuw opsplitsingen geweest zijn op
een andere wijze dan tegenwoordig.

In 1702 (volgens de) bewonerslijst in verband met geleden schade bij overstro-
ming) woont hier **Jan Gerritse Smith**. Op 25 juli 1730 verkopen **Gerrit Jans
van Schouten** en zijn borer **Peter** aan **Jan Teunisse** (later genoemd Pet), een
huis waarin volgens de verkoopacte lange tijd een smidswinkel gedaan is. Zijn
de verkopers mogelijk zoons van de smid Jan Gerritse? Het lijkt erop dat het

Henk en Tijmen Wiggerts in actie in de hobbywerkplaats bij de woning Wakkerendijk 108. Foto ca. 1997

hier gaat om het tegenwoordige Wakkerendijk 174. Op belastinglijsten van 1741-1742 vinden we de naam van **Elis Janse Smith**. Is dit een andere zoon van Jan Gerritse, die op het perceel Wakkerendijk 176 een smederijbedrijf heeft voortgezet? Er is nog één vast gegeven: op 21 november 1755 verkooft **Maria Hermsen**, weduwe van **Elis Janse Smith** een pand op deze plek aan een zekere **Gerrit van der Heijden**. Ten zuiden, ten westen en ten noorden wordt dit perceel begrensd door het land van **Jan Teunisse Pet**.

Tot slot zijn er aanwijzingen, dat er in de 18^e eeuw een smederij is geweest op de plaats waar sinds 1914 de woning Wakkerendijk 138 staat. Rond 1740 woonde daar de smid **Willem Oirboom** die er een smidswinkel had.

Twee smeden met elkaar in gesprek bij de opening van de tentoonstelling "Het geheim van de smid" op 10 februari 2001 in de Oudheidkamer. Links Jaap Eek; rechts Wim van Hamersveld.

Later is **Dirk Reijerse** op deze plaats smid. Hij wordt genoemd op de belastinglijsten die voor Eemnes-Buiten zijn bijgehouden vanaf 1776. Op 25 april 1781 verkoopt hij zijn zaak aan **Jacob Helmolt**, eigenaar en bewoner van de buitenplaats **Eemlust** op Wakkerendijk 132. Jacob Helmolt was ook eigenaar van de boerderij Wakkerendijk 136.

Als aardigheid kan hier vermeld worden dat er in de 17^e en 18^e eeuw sprake was van een “Smitshuijsje” op de grond waar nu de woningen Wakkerendijk 6 en 8 staan. De grond waarop dit huisje stond grensde waarschijnlijk aan het perceel waarop de smederij van de familie **Burger** stond (nu Wakkerendijk 14). De smederij en het Smitshuijsje waren vóór 1700 eigendom van Gerrit Samuels, een vermogend man uit Naarden. Zijn familie was later eigenaar van de buitenplaats **Stadwijk** (nu Wakkerendijk 52). Op 24 juni 1701 verkoopt Gerrit Samuels het Smitshuijsje aan de kinderen van **Caspar Ruijsendaal**, die op Kerkstraat 1/Wakkerendijk 4 woonden. Zij verkochten het weer door aan **Evert Rijkse**. Op 24 maart 1728 vinden we het Smitshuijsje nogmaals terug in de archieven. **Dirk Willemse Drost** koopt het dan van **Gerritje Dirks de Jongh**, laatst weduwe van **Casper Casperse Coenraads**.

Als we de balans opmaken kunnen we in de 17^e en 18^e eeuw de volgende smederijen in Eemnes signaleren:

- Wakkerendijk 174 - 176   definitief gestopt in 1755
- Wakkerendijk 138   definitief gestopt in 1781
- Wakkerendijk 14   definitief gestopt in 1770

In het laatste kwart van de 18e eeuw was de tijd dus rijp om nieuwe smederijen in Eemnes te beginnen.

SMEDERIJEN EEMNES VANAF ± 1775

Wakkerendijk 270

In 1777 begint de smid **Jan Krijgsman** een smederij in het pand Wakkerendijk 270. Hij was getrouwd met **Maria Homoet** en voor zover bekend is er uit dit huwelijk één dochter geboren in 1779. Ze heette Maria Petronella en trouwde in 1806 met de Duitser **Johan Christoffel Daniël Bangert**. Vader Jan Krijgsman moet overleden of vertrokken zijn tussen 1805 en 1812. Zijn dochter en schoonzoon hebben de smederij overgenomen. In een acte wordt Maria Petronella zelfs smidsvrouw genoemd. Zou ze zelf soms in het bedrijf hebben meegewerkt? Het pand op Wakkerendijk 270 waarin deze smederij was gevestigd, was aanvankelijk eigendom van de Diaconie van de Hervormde Gemeente van Eemnes-Binnen. Er is een acte uit 1812 bekend, waarin vermeld wordt

Het pand Wakkerendijk 270. In dit pand was van 1777 tot 1918 een smederij gevestigd. Van 1806 tot 1918 werd de smederij bewoond door de familie Bangert, afkomstig uit Duitsland.

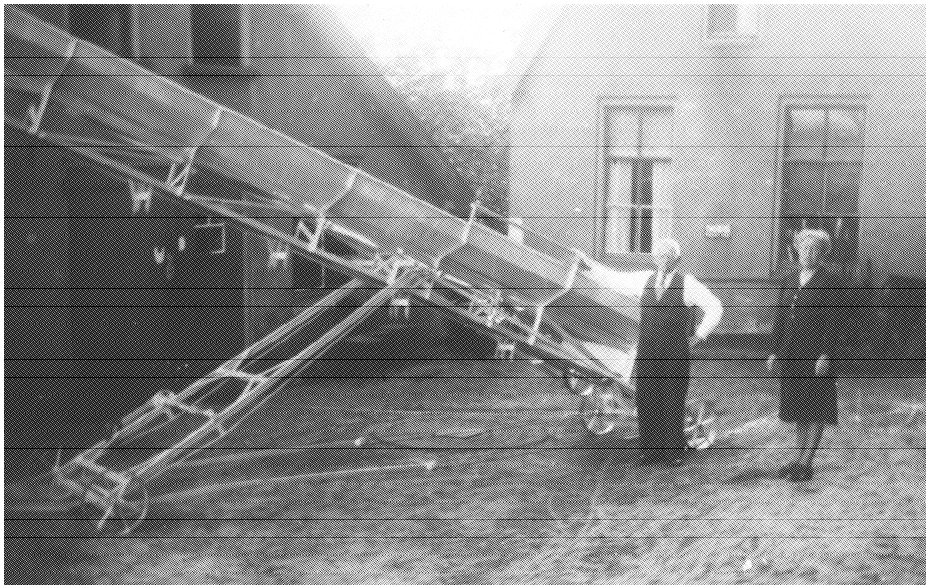

Smederij Wakkerendijk 168-170. Foto van ca. 1940

HKE-32

Smederij Wakkerendijk 168-170. Foto van 1959 toen men al gestopt was met de smederij.

Smid Jan van den Hengel (1888-1957) en zijn vrouw Maria Arnolda Kuijer (1896-1951) naast de Jacobs ladder bij hun smederij Wakkerendijk 168-170. Foto van ± 1947

dat **Johan Christoffel Daniël Bangert** het pand huurt van de Diaconie.

Op 19 mei 1820 verkoopt de Diaconie van Eemnes-Binnen deze “zeer beklante en goed gelegen smederij” voor 300 gulden aan **Johan Christoffel Daniël Bangert**. Smid Bangert en zijn nakomelingen blijven er wonen tot 1918. Vanaf dat moment is ook het smederijbedrijf op deze plek opgeheven.

Wakkerendijk 168 - 170

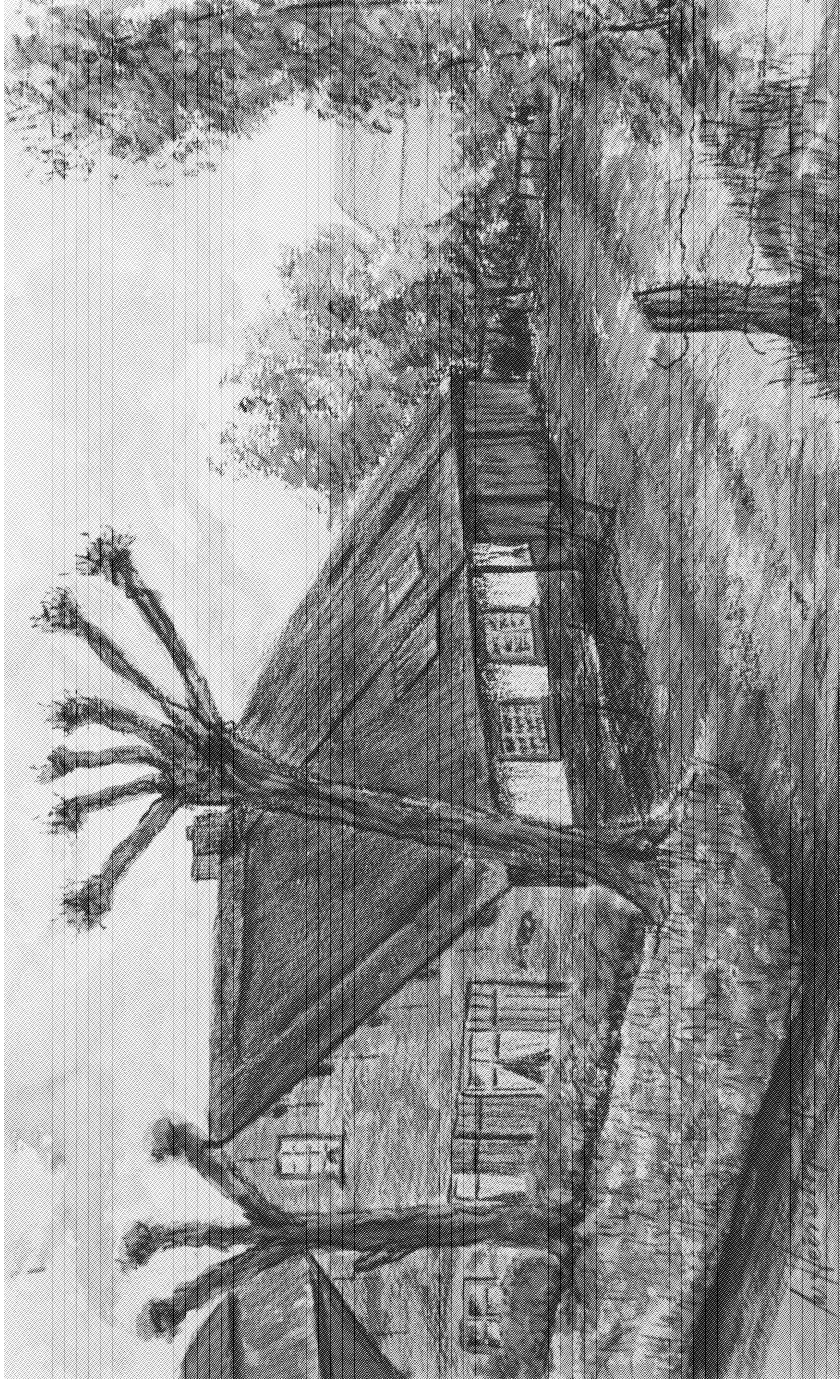
In 1786 begint **Albert Wiggerts** (1746-1805) uit **Westervoort** een smederij op het perceel Wakkerendijk 170. Voor *f* 99,50 koopt hij een deel van de grond van Cornelis van Woudenberg. Hij is dan voornemens een huis te bouwen op het zuid-oostelijke deel van de grond. Dit is het huidige pand Wakkerendijk 170. In 1798 koopt Albert Wiggerts ook het deel van de oude woning waar Cornelis van Woudenberg nog woonde.

Op 16 december 1805 sterft Albert Wiggerts. Zijn weduwe **Engeltje Franger** verkoopt de smederij op 18 maart 1807 voor *f* 285,- aan Johannes Plaster, een Duitser. Deze Jan Plaster komt in 1826 kinderloos te overlijden. Zijn weduwe **Anna Maria van Oostveen** hertrouwt in 1828 met **Johan Henrich Dickens** afkomstig uit **Grevenbruch** in Pruisen. Ook Dickens is smid en hij zet het bedrijf op Wakkerendijk 170 voort tot 1846. Dan verkopen hij en zijn vrouw deze smederij voor 1800 gulden aan **Joseph ten Brink**. Hij was familie. De vrouw van Ten Brink was **Elisabeth Valentijn**, een dochter van **Hendrika Plaster**, (zus van smid Jan) en **Adrianus Valentijn**. Zes jaar later verkoopt Joseph ten Brink de smederij aan **Cornelis Kuijer** (1806-1860). Deze smid stierf in 1860. De smederij bleef eigendom van zijn erfgenamen maar het bedrijf werd overgenomen door smid **Jan van den Bergh** uit Laren, getrouwd met smidsdochter **Cornelia Everts** uit Soest. Op 8 maart 1880 verkopen de erfgenamen van **Cornelis Kuijer** de smederij aan smid **Jan Everts** (1818-1890) uit Soest, een broer van **Cornelia Everts**.

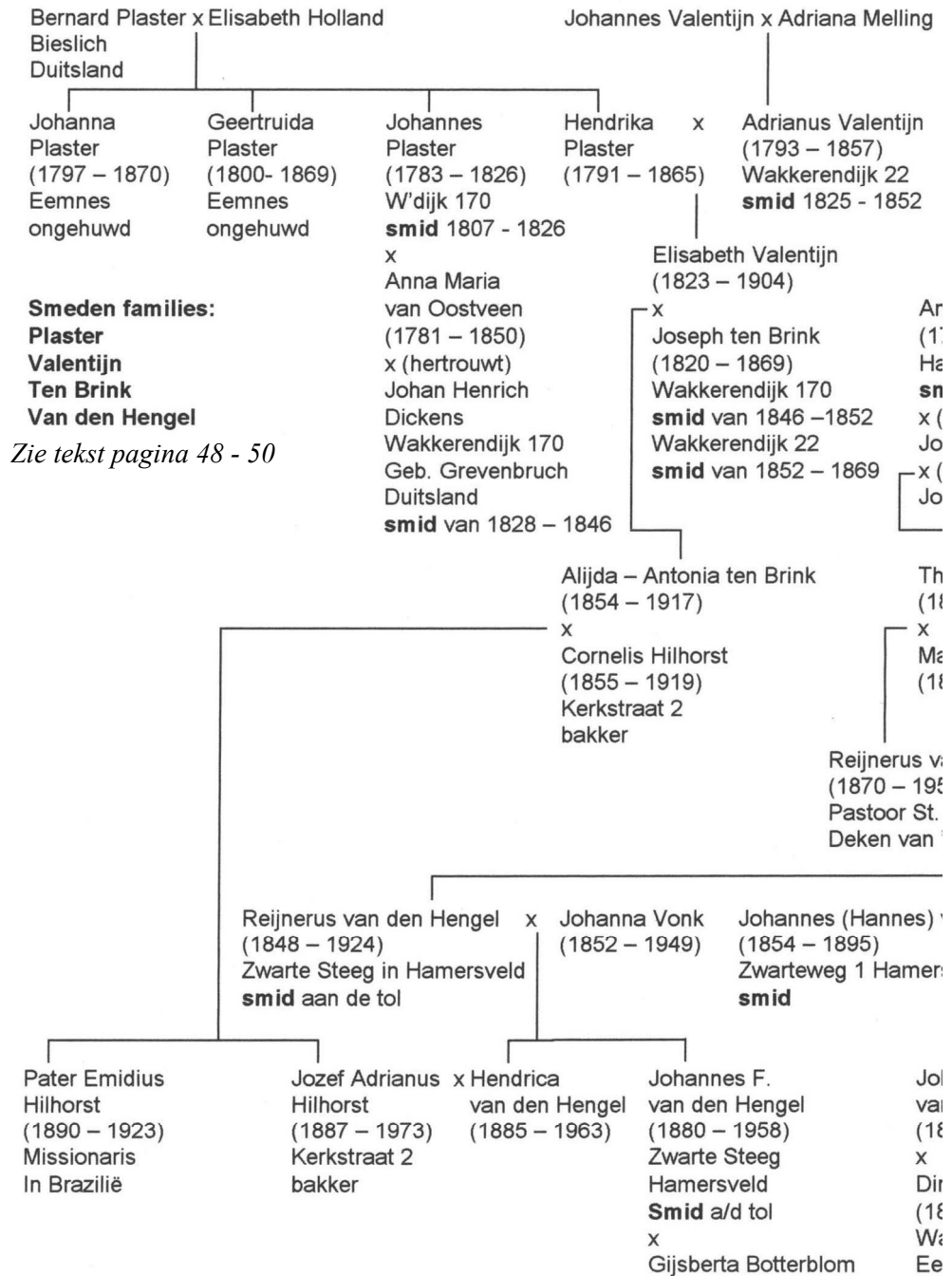
Smid **Jan van den Bergh** sterft in 1900 en laat het bedrijf na aan zijn zonen Hendrik (1863-1942) en Piet (1868-1962). Deze twee broers zetten het bedrijf voort tot 1934. Ze deden de zaak toen over aan Jan van den Hengel (1888-1957), een stiefzoon van hun broer Jan van den Bergh, die een smederij had in Hamersveld. Na het overlijden van Jan van den Hengel in 1957 was het afgelopen met deze smederij. Nadat de zaak enige jaren had leeg gestaan werd het geheel verbouwd tot een prachtig landhuis, dat in november 2000 te koop stond voor *f* 3.290.000,-. Wel een verschil met de *f* 285,- die Albert Wiggerts in 1786 voor de grond moest betalen!

Wakkerendijk 22

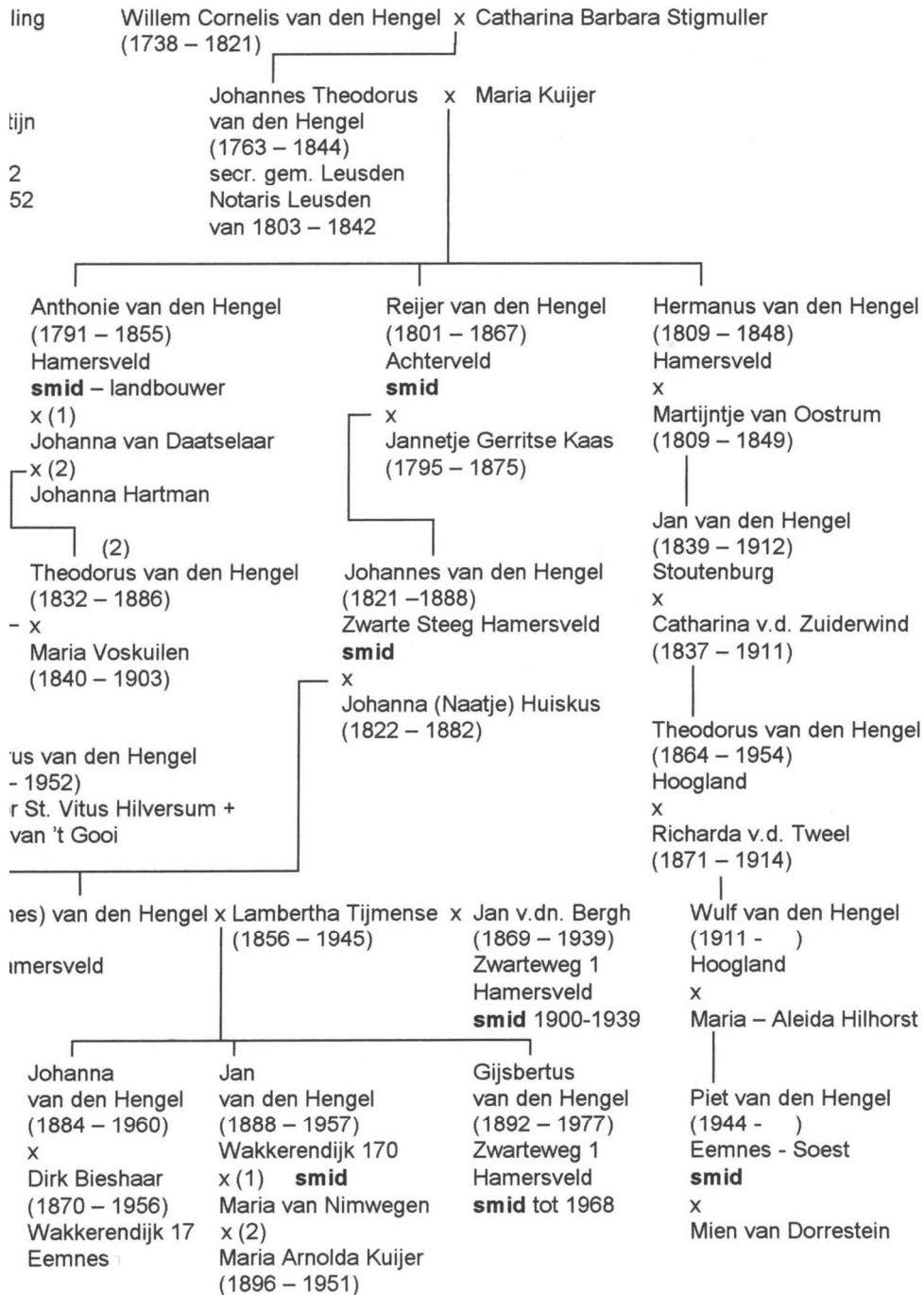
Vanaf 1799 was er een smederij op deze plaats. Smid **Arnoldus Hoedeman** huurt vanaf dat moment het pand Wakkerendijk 22. Op 26 juli 1802 koopt hij HKE-34

Smederij Wakkerendijk 22. Afgebroken in 1960. Sinds 1887 bewoond door de familie Steenman. Foto naar een tekening van W. Heerschop.

het van **Adrianus van der Puijl**. Op 29 januari 1809 verkoopt hij het weer aan de smid **Jan Plaster** (Wakkerendijk 170) en leerlooier **Jan van der Wardt** voor f 450,--. Eén jaar later verkoopt Van der Wardt zijn aandeel aan **Jan Plaster. Hoedeman**, de smid, is inmiddels verhuisd naar Huizen. Het ziet er naar uit, dat het pand vervolgens enige tijd niet als smederij is gebruikt. Op 1 augustus 1825 verkoopt **Jan Plaster** de zaak aan zijn zwager **Adriaan Valentijn**, die getrouwd is met zijn zus **Hendrika Plaster**. Valentijn betaalt dan f 600,-- voor de zaak. In 1852 doet hij het bedrijf voor 1000 gulden over aan zijn schoonzoon, de smid **Joseph ten Brink** getrouwd met zijn oudste dochter Elisabeth Valentijn. Ten Brink sterft in 1869 en een jaar later verkoopt zijn weduwe de zaak aan smid **Hendrik van der Schuur** uit Stoutenburg.

Zestien jaar lang oefent hij hier zijn ambacht uit totdat hij in 1886 overlijdt. Met verschillende knechts wordt de zaak dan draaiende gehouden. Op 8-12-1887 komt **Joannes Steenman** als knecht vanuit Muiden.

Hij koopt de smederij op 18 maart 1888 voor f 2.050,-- van **Trijntje van Agteveld**, weduwe van **Hendrik van der Schuur**.

Jan Steenman (1857-1934) trouwde in 1891 met **Mietje Ruiter** uit Baarn. Ze hebben hun hele leven bij de smederij gewoond. Op 1 januari 1929 verkocht Jan Steenman het bedrijf aan zijn zoon **Bernard Steenman** (1895-1940) voor een bedrag van f 4000,--. Bernard trouwde met **Alida Maria Voskuilen**. Zij kregen één zoon, **Jan Steenman** (geboren 1925) die de smederij na de dood van zijn vader in 1940 samen met zijn moeder overnam.

Jan Steenman trouwde met Ali Groen. Ze woonden met hun gezin tot 1960 in de oude smederij. Het pand dat laag gelegen was, strak tegen de weg en tegen het pand van bakker Hoogland werd in 1960 afgebroken. Jan Steenman behield een mooie werkplaats achter op het perceel en ging met zijn gezin wonen in de

HKE-38

BID VOOR DE ZIEL

van zaliger

JOSEPH TEN BRINK.

Na het ontvangen der laatste H. H. Sacramenten, te Eemnes overleden, in den ouderdom van 48 jaren en ruim 6 maanden, den 20 Februarij 1869, en begraven den 24 op het R. K. Kerkhof aldaar.

Zalig is den mensch, die de beproeving uitstaat, want als hij beproefd zal zijn, zal hij de kroon des levens ontvangen, die God bereid heeft aan die hem liefhebben. Jac. 1-12.

Kostbaar is de dood der regtvaardigen, zij is het einde der kwellingen, het behalen der overwinningen, de deur des levens, en de ingang tot de volmaakste rust. Ps. 115. H. Bem.

Bewaar mijne kinderen, de onderrichtingen van uwen vader en vergeet de lessen uwer moeder niet.

Onze Vader, enz. Wees gegroet, enz.

Dat hij ruste in vrede.

Bern. J. Zandvliet, hoek Vinkenburgsteeg Utrecht.

Bidprentje van Joseph ten Brink (1820-1869) smid op Wakkerendijk 168-170 (1846-1852) en Wakkerendijk 22 (1852-1869).

zuidelijkste woning van het nieuw gebouwde blok ten noorden van zijn oude woning (nog steeds Wakkerendijk 22). In 1983 heeft Jan het bedrijf verkocht en toen kwam er na 95 jaar een eind aan dit familiebedrijf op de plaats waar 184 jaar Lang een smederij is geweest.

Laarderweg 6

In het jaar 1864 krijgt Eemnes er een smederij bij. Smid Willem **Everts** vestigt zich op 27 april 1864 in Eemnes en begint een smederij op de hoek van de Laarderweg en de Meentweg in de grote boerderij die later het adres Laarderweg 4 t/m 10 kreeg. De smederij moet gevestigd zijn in het achterste deel van de boerderij (nr.6). Willem Everts kwam uit een geslacht van smeden, dat oorspronkelijk uit Laren afkomstig was en later ook vertegenwoordigers vond in Blaricum en Soest.

Willem Everts en zijn vrouw Maria **Bouwmeester** kregen acht kinderen: vijf zonen en drie dochters.

De oudste zoon Willem (1865-1888) was ook smid en stierf ongehuwd.

Vader Willem Everts (1831-1896) liet na zijn dood in 1896 het bedrijf na aan zijn zoons Arie en Jan Everts. Zoon Jan (1867-1931) bleef met zijn zuster Maria in de ouderlijke woning bij de smederij wonen. Hij stierf ook ongehuwd.

Hoek Laarderweg – Meentweg. Rechts onder in de hoek het pand waar tot 1937 de smederij Laarderweg 6 van de familie Everts was.

Zoon Arie Everts (1866-1941) woonde met zijn vrouw Maria van de Geer op Kerkstraat 4. Zij kregen vier zoons die allen jong gestorven zijn. Er waren dus geen opvolgers voor het bedrijf.

Nadat zus Maria Everts ook overleden was, verkochten de erfgenamen op 13 april 1937 het woonhuis met de smederij voor 2900 gulden aan Hendrik van den Bergh, smid te Blaricum. Hij heeft de smederij echter niet voortgezet of laten voortzetten. Hij liet het pand door vier gezinnen bewonen, vandaar de nummering Laarderweg 4 t/m 10.

Bij een felle brand in 1947 is het hele pand verloren gegaan en niet meer herbouwd. Het was toen in bezit van Mej. Banis, een schoonzuster van smid Hendrik van den Bergh.

SMEDERIJEN IN DE 20^E EEUW

Naast de al genoemde smederijen kwamen er in Eemnes in de 20^e eeuw nog drie smederijen bij:

1 Nieuweweg 28 - gebroeders Hagen

Drikus (Hendricus Cornelis) **Hagen** (1910-1993) en **Cornelis Hagen** (1916-1966), zoons van Willem Hagen hebben een smederij gehad bij de woning Nieuweweg 28. In een grote loods naast de woning hebben de gebroeders jarenlang hun vak uitgeoefend. Na de dood van Drikus in 1993 is de loods afgebroken.

Woning in het midden: Nieuweweg 28. Links de werkplaats/smederij van de gebroeders Drikus en Kees Hagen. De familie Hagen woonde hier van 1926 tot 1993.

2 Kerkstraat 4 – familie Van Hamersveld

In 1938 vestigde smid Hendrik van Hamersveld zich in Eemnes. Hij was op 3 februari 1910 geboren in Hoogland. In 1935 trouwde hij met Margaretha Adriana Baas. Na eerst drie jaar in Soest gewoond te hebben, vestigde het gezin zich in Eemnes op Wakkerendijk 50 (Stadwijk). De smid moet toen enige tijd een noodonderkomen gehad hebben bij de boerderij van Hannes Wiggerts op Meentweg 19. Vanaf 1946 had Hendrik van Hamersveld zijn bedrijf op Kerkstraat 4. Hij had het pand gekocht van Maria van de Geer, weduwe van smid Arie Everts. Hendrik van Hamersveld is overleden op 26 september 1975. Het bedrijf is overgenomen door zijn zoons.

Smederij familie Van Hamersveld Kerkstraat 4, gezien vanaf de Laarderweg. Het bedrijf was hier gevestigd van 1946 tot 1988.

Tot 1988 is de smederij op Kerkstraat 4 voortgezet. Daarna is het bedrijf tot op de dag van vandaag voortgezet op Bramenberg 8 door Wim en Henk van Hamersveld, twee zonen van Hendrik.

3 Wakkerendijk 9 Jaap Eek

Vanaf 1969 had Jaap Eek zijn smederij en ijzerwinkel op Wakkerendijk 9. Hij woonde er al vanaf 1961. De winkel is er nog te vinden tot op heden. Vóór 1961 was hier de manufacturenwinkel van de familie Luijf.

SMEDERIJEN IN DE 21^E EEUW

Het mag duidelijk zijn, dat het beroep van smid in de loop der tijd sterk veranderd is. Veel ambachtelijke beroepen zijn verdwenen. Het beroep van smid bestaat nog steeds, aangepast aan de moderne tijd. Anno 2001 kennen wij in Eemnes nog steeds enkele smederijbedrijven naast smid Jaap Eek.

We noemen:

Siersmederij Bon	Bramenberg 25
Smederij R.Th. Calis	Meentweg 109a
Smederij Gebr. Van Hamersveld	Bramenberg 8

Toekomstige geschiedschrijvers mogen de historie van deze bedrijven gaan beschrijven.

Henk van Hees

HKE-41